

Literatura →

Euskaldunak Arrifeko gerran

Alex Gurrutzaga

Joxemari Iturraldeker berak esan duenez, Melillako hilerriak, zuri-zuri itsasgainean ia, liluratuta utzi zuen behinola. Orduetik buruan ibilitako istorio eta gogoeten emaitza da *Ilargi horia*. Idazlea egon zen bezala dago nobelaren hasieran Eugenio, pertsonaia nagusia, *cimetière marin* eiteko kanposatuan. Oroigarri bat ikusten du eta han, Arrifeko gerran hildakoen izenen artean, deitura euskaldunak. Han dago berea ere, arbasoak han egon izanaren lekuko.

Bi garaia garbi bereizten dira nobelan: aita-osaben istorioaren eta Arrifeko gerraren atala (2.a), eta Eugenioen berri ematen duten hiru atal (1., 3. eta 4.a). Hiru hauetak bakoitzean protagonistak bidaia bat egiten du Melillara; gauza bertsuak egiten ditu beti, baina dena ari da aldatzen. Hotelaren deskribapenaren bidez, sinbolikoki, modu sotilean erakusten da denboraren joana. Gainera, elementu batzuk mantenduz eta beste batzuk aldatuz, ongi irudikatzen du testuak Melillako giroa.

Apurka, Mazmer agureari esker, arbasoek buruzkoak deskubritzen ditu Eugenio. Hala, istorioak atal bakoitzean kokka bat egiten du aurrera, eta tentsioa ederki mantentzen da amaieraraino. Intrigaz gain, bada amodio zantzuren bat, eta baita umore printzarik ere. Bi apunte halere. Bata: bi kapitulu iraganean kontatzen dira eta bestea orainaldian, esango nuke, arrazoi sendorik gabe. Bigarrena: Mazmer agurearen aurkezpena, aura misteriosuan bildua, topikoa da eta nobelak duen errealtismoa hausten du une batez.

Melillako hilerrietik bigarren ataleko (*Almanaka*) hilerria: Arrif, 1921, edonon daude hilak, guduzelaian, lurperatu gabe, hautsita, hienen bazka izateko zain, begietan azken uneko izua. Marokon ezarritakoari Protektoratu deitu izan zaio Espainian eta hanga gertaerari pazifikazio. Inork esango luke lurraldea kolonizatua zutela eta bertakoek kolonizatzaileen kontra egin zutela borroka. *Almanaka*-k gerran dagoen aragoar baten egunerokoa irudikatzen du. Oso ongi narraituta dago: hilotzez inguratutako

blokoa, zain egon beharra, etsipena (Tartariarren desertua ezagunaren airera), arriskua, eta batez ere heriotza izugarriak. Atal indartsuena da beharbada hau. Hona lerro batzuk: «Etsipena erabatekoa da. Lasa hil da jakin gabe non zegoen, eta zergatik jakin gabe. Jakin gabe zergatik behartzen zuten tiroak botatzera eta jakin gabe zergatik hil nahi zuten. Espainiera ulertu gabe, hil dute lekuri ez aproposenean eta unerik ez egokienean egoteagatik» (62. orrialdea).

Honekin lotuta badago sakone-

‘ILARGI HORIA’

■ **Egilea:** Joxemari Iturralde.
■ **Argitaletxea:** Pamiela.

an gogoeta eta kritika orokorra bat ere, gerrari eta bere eragileei buruz, lurrak eta inbasioez, norbere lekuaz eta herriaz, identitateaz eta memoriaz. Maiz ekarriko dituzu, irakurle, gogoetak etxera: «Eta hauxe da nik diodana: ze arraio ari gara gu egiten hemen, lurralde afrikar honetan? Zertarako gaude hemen? Gurea ez den lurralde batean nahi dugu agindu, beraien jaioterrian nahi ditugu geure legeak ezarri. Jende hau bakean utzi beharko genuke...» (86. orrialdea).

Sarrionandiaren *Moroak gara behelaino artean?* (2010) liburua zela eta honela idatzi zuen Iturralde: «Bere asmoa ez da, inolaz ere, historia ortodoxo eta akademiko bat burutzea (...), bere nahia izan baita alderantzizkoa juxtu, elementu diskordanteak sartu guk egin dezagun gure hausnarketa» (2010-12-10). Horixe esan daiteke *Ilargi horia*-ri buruz ere. Nobela ederra da estiloz zein mamiz, sendotasun historikoa du (gauza preziatua nobela historiko txepelen garaian), abenturatik ere asko eta, horrez gain, hausnarketarako bide interesgarriak eskaintzen ditu.

‘SAPERRE AUDEI ERLIJIOTIK ETIKARA’

■ **Egilea:** Jon Sudupe.
■ **Argitaratzailea:** Arabako Foru Aldundia.

Becerro de Bengoa saiakera sarria eskuratu zuen Jon Sudupek lan honekin 2011n. Obrak ni autonomo modernoaren sorrera aztertzen du; bere kabuz erabakitzen duen instantzia moral eta askea den eta erlijioaren edo ideologiaren tutoretzatik erabat aske dagoen niaren sorrera.

‘IDATZ & MINTZ’, 54 ZENBAKIA

■ **Argitaratzailea:** Labayru Ikastegia.

Jabier Kalzakortaren *Balada gai biren ereduak*: ‘Plazan zer berri da?’ eta ‘Alhargüntsa?’ artikuluak du lehena *Idatz & Mintz*-en 54. zenbakian. Amaia Iturbide, Eneko Urizar, Miren Agur Meabe, Iratxe Ormatza, Eukene Martin, Luigi Anselmi eta Sebastian Gartzia Trujilloren lanak era badira.

‘EUSKAREN HAUTEMATEA AZKOITIAN XXI. MENDEAN’

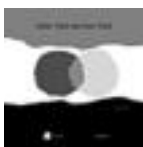
■ **Egilea eta argitaratzailea:** Maxiatzen Euskaldunon Elkarte.

Inkosten eta eztabaida taldeen ekarpenen bidez euskarak gaur egun Azkoitian duen egoera aztertute liburua egileek, ikuspuntu askotatik, eta ondorio batzuk atera amaieran. Ondorio nagusia da badirela arrikuak eta egin beharreko lanak.

↓ Haur eta gazte literatura

Simple bezain adierazkor

Ezin jakin duela berrogeita hamar urte zirriborro koloredunekin kontatutako istorio honi irakurleek egin zioten harreara nolakoa izan zen. Gaur egun ere kostatzen da ulertzea nola den hain ulerterraz eta adierazkor forma gabeko pertsonai hauekin sortutako istorioa. Giza irudimenak hartarainokoa ematen du, bistan da.

‘URDIN TXIKI ETA HORI TXIKI’

■ **Idazlea eta ilustratzailea:** Leo Lionni. ■ **Itzultzailea:** Manu Lopez Gaseni. ■ **Argitaletxea:** Pamiela eta Kalandraka.

Album ilustratu eran argitaratutako liburu hau ertaina da tamainaz —22x22 cm—, ertaina luzeraz —48 orrialde— eta gogorra azalez. Ulerterraza da, lau bat urtetik aurrerako irakurleontzat, eta iradokitzailea adiskidetasuna eta arrazakeria gaietan, batik bat.

Era berean lezio bikaina da plastika zein narrazio teknika alorretan, irudimentsua eta berritzailea, oraindik ere, 1959an argitaratua izanagatik.

Kontatzen duen istorioa, izenburuak dioten bezala, orbain urdin eta hori biren gorabeherak ditu ardatz. Lagun minak izaki, bi txikitxo hauek elkarrekin egoten dira, elkarrekin jolasten eta ibiltzen. Egun batez, besarkatu eta bat egiten dutenean hasten da korapiloa, bien baturatik orbain berdea sortzen dutelako. Eurei ez die axola, hain gustura sentitzen baitira, baina euren gurasoek harrera gaiztoa egiten diete, nor diren ezagutzen ez dutelako...

Kai lagun, obra hau nahitaezko irakurketa da, adin guztientzat. ■ **IMANOL MERCERO**

Gelako horma edertzeoak

Liburu hau narrazio ilustratu bat zela idatzen ari nintzen une berean ohartzen ari nintzen ezetz, irudiek badutela obra honetan testuak adinako indarra, ia letrei itzal egitearaino sorgintzen dutela irudiok. Portzelanazko papnina dirudien Erikan irudiok, benetako portzelanazkoak ez bezala, Erika musu gorria, azal gorria, oro gorria erakusten diguten neskato begi handiaren irudiok.

Baina ezin esan album ilustratu bat denik, irudiek ez dutelako kontaktaren haria eramatea eta, beraz, ilustrazioez oha-

‘ERIKAREN TTILIKAK’

■ **Idazlea:** Castillo Suarez.
■ **Ilustrazioak:** Estibalitz Jalon.
■ **Argitaletxea:** Aizkorri.

rra eginik ere, obra honek narrazio ilustratua izaten jarraitzen du, alegia, irudiz edertutako kontaketa bat.

Baina bitxiena da testuak poesiatik asko duela eta heldulekutat genuen horixe ere, *narrazio* hitza ere, labaintzen zaigula. Zeren egia da, testu honetan ez da ia ezer *gertatzen*, adatsak sortzen dizkion buruhausteak negarka kontsolatzen dituen neskato baten erretratu eta malkoz hezetutako loreontzi batean sortzen den lorearen kronika. Besterik ez. Edo hau bezainbeste, nondik begiratzen den.

Hala ere hau ez da poesia liburu bat eta, etsi etsian, narrazio irudidun liburu bat da hau, esango dugu, adina zehazteke, argitaletxean gomendatzen duen bost urteko hori zalantzazkoa begitantzen baitzait testuak iradoki lezakeena harrapatzeko.

Hori bai, bertako hainbat pertsonek, bertako hainbat irudi, gelako horman zintzilikatzeko modukoak dira, hau ziur esan dezaket a. ■ **I.M.**